

DUCHOVNÉ CVIČENIA PRE ÚČASTNÍKOV SYNODY

P. Timothy Peter Joseph Radcliffe

2. MEDITÁCIA: „DOMA V BOHU A BOH DOMA V NÁS“

1. október 2023

Na túto synodu prichádzame s protichodnými nádejami. To však nemusí byť neprekonateľnou prekážkou. Sme zjednotení v eucharistickej nádeji, ktorá zahŕňa a presahuje všetko, po čom túžime.

Je tu však ešte jeden zdroj napätia. Naše chápanie Cirkvi ako nášho domova je niekedy rozporuplné. Každý živý tvor potrebuje domov, ak sa má rozvíjať. Ryby potrebujú vodu a vtáky hniezda. Bez domova nemôžeme žiť. Rôzne kultúry majú rôzne predstavy o domove. V *Instrumentum laboris* sa hovorí, že „Ázia ponúkla obraz človeka, ktorý si na znak pokory vyzúva topánky, aby prekročil prah a bol pripravený stretnúť sa s druhým človekom a s Bohom; Oceánia zasa navrhla obraz lode; Afrika obraz Cirkvi ako Božej rodiny, ktorá je schopná ponúknuť všetkým svojim členom s ich rozmanitosťou spolupatričnosť a prijatie“ (B 1.2). Všetky tieto obrazy však ukazujú, že potrebujeme miesto, kde sme zároveň prijatí i vyzvaní. Doma sme prijatí takí, akí sme, a vyzvaní stávať sa niečím viac. Domov je miesto, kde nás poznajú, milujú a sme v bezpečí, no zároveň je pre nás výzvou, aby sme sa pustili do dobrodružstva viery.

Ak chceme osloviť svet, ktorý trpí krízou bezdomovectva, musíme obnoviť Cirkev ako náš spoločný domov. Ničíme si náš malý planetárny domov. V pohybe je viac ako 350 miliónov migrantov, ktorí utekajú pred vojnou a násilím. Tisíce zomierajú pri prekonávaní morí v snahe nájsť domov. Nikto z nás nemôže byť celkom doma, pokiaľ nie sú doma oni. Dokonca aj v bohatých krajinách spia milióny ľudí na ulici. Mladí ľudia si často nemôžu dovoliť bývanie. Všade vládne strašné duchovné bezdomovectvo. Silný individualizmus, rozpad rodiny, stále hlbšie nerovnosti znamenajú, že nás sužuje cunami osamelosti. Narastá počet samovrážd, pretože bez domova, fyzického aj duchovného, sa nedá žiť. Milovať znamená prísť k niekomu a byť s ním doma.

Čo nás teda táto scéna Ježišovho premenenia učí o našom domove v Cirkvi aj v našom vyvlastnenom svete? Ježiš pozýva najužší okruh svojich priateľov, aby s ním odišli do ústrania a vychutnali si tento intímny okamih. Aj oni s ním budú v Getsemanskej záhrade. Ide o najužší okruh tých, s ktorými je Ježiš najviac doma. Na tomto vrchu im umožní zazrieť svoju slávu. Peter chce zadržať túto chvíľu: „*Rabbi, dobre je nám tu. Urobme tri stánky: jeden tebe, jeden Mojžišovi a jeden Eliášovi.*“ Peter tam prišiel a chce, aby tento intímny okamih pretrval.

Oni však počujú Otcov hlas: „*Počúvajte ho!*“ Musia zostúpiť z vrchu a kráčať do Jeruzalema, nevediac, čo ich čaká. Budú rozptýlení a poslaní až na kraj zeme, aby svedčili o našom definitívnom domove, o Božom kráľovstve. Vidíme tu teda dvojaké chápanie domova: vnútorný okruh domova s Ježišom na vrchu a pozvanie do nášho definitívneho domova, do kráľovstva, kam budú patriť všetci.

Podobne nás dnes rozdeľuje rozličné chápanie Cirkvi ako domova. Pre niektorých ju definujú jej starobylé tradície a pobožnosti, zdedené štruktúry a jazyk, Cirkev, s ktorou sme vyrastali a ktorú máme radi. Dáva nám jasnú kresťanskú identitu. Pre iných sa súčasná Cirkev nezdá byť bezpečným domovom. Zažívajú ju ako exkluzívnu, marginalizujúcu mnohých ľudí: ženy, rozvedených a znovu zosobášených. Pre niektorých je príliš západná, príliš eurocentrická. *Instrumentum laboris* spomína aj ľudí s homosexuálnou orientáciou a ľudí v polygamných manželstvách. Títo ľudia túžia po obnovení Cirkvi, v ktorej sa budú cítiť celkom doma, prijatí, uznávaní a v bezpečí.

Pre niektorých je myšlienka univerzálneho prijatia, v ktorom je prijatý každý bez ohľadu na to, kým je, pociťovaná ako pre identitu Cirkvi deštruktívna. Ako sa spieva v jednej anglickej piesni z 19. storočia: „Ak je každý niekým, potom nie je nikto nikým“¹. Sú presvedčení, že identita si vyžaduje hranice. Pre iných je však podstatou identity Cirkvi, aby bola otvorená. Pápež František napísal: „Cirkev je povolaná byť otvoreným domom Pána... v ktorom je miesto pre každého aj s jeho životnými ťažkosťami“² a má ísť v ústrety tým, ktorí cítia potrebu znovu nastúpiť cestu viery.

Toto napätie bolo v centre našej viery vždy, odkedy Abrahám opustil Ur. Starý zákon udržiava v neustálom napätí dve veci: myšlienku vyvolenia, vyvoleného Božieho ľudu, ľudu, medzi ktorým prebýva Boh. Je to identita, ktorú si chráni. Ale obsahuje aj univerzalizmus, otvorenosť voči všetkým národom, teda identitu, ktorú treba ešte objaviť.

Kresťanská identita je známa i neznáma, daná i tá, ktorú treba hľadať. Svätý Ján hovorí: „Milovaní, teraz sme Božími deťmi, a ešte sa neukázalo, čím budeme. Vieme však, že keď sa on zjaví, budeme mu podobní, lebo ho budeme vidieť takého, aký je“ (1 Jn 3, 2). Vieme, kto sme, a predsa nevieme, kým budeme.

Pre niektorých z nás je kresťanská identita daná predovšetkým Cirkvou, ktorú poznáme a milujeme. Pre iných je kresťanská identita vždy dočasná, leží pred nami na ceste do kráľovstva, v ktorom padnú všetky múry. Obe sú potrebné! Ak budeme zdôrazňovať len to, že naša identita je daná – len *toto* znamená byť katolíkom –, riskujeme, že sa staneme sektou. Ak budeme zdôrazňovať len dobrodružstvo smerujúce k identite, ktorú treba ešte objaviť, riskujeme, že sa staneme akýmsi neurčitým Ježišovým hnutím. Cirkev je však znamením a sviatosťou jednoty celého ľudstva v Kristovi (LG 1) vďaka tomu, že znamená oboje. Prebývame na vrchu a zakúšame slávu už teraz. Zároveň však kráčame do Jeruzalema, na tej prvej synode Cirkvi.

Ako máme prežívať toto nevyhnutné napätie? Celá teológia vychádza z napätia, ktoré ohýba luk, aby vystrelil šíp. Toto napätie je jadrom *Evanjelia svätého Jána*. Boh si v nás buduje svoj domov: „Kto ma miluje, bude zachovávať moje slovo a môj Otec ho bude milovať; prídeme k nemu a urobíme si uňho príbytok“ (14, 23) Ale Ježiš nám tiež sľubuje, že budeme mať domov v Bohu: „V dome môjho Otca je mnoho príbytkov. Keby to tak nebolo, bol by som vám povedal, že vám idem pripraviť miesto?!“ (Jn 14, 2).

Keď uvažujeme o Cirkvi ako o domove, niektorí z nás myslia predovšetkým na to, že Boh prichádza k nám domov, a iní z nás prichádzajú domov k Bohu. Oboje je pravda. Musíme rozšíriť stan nášho pochopenia aj pre tých, ktorí zmýšľajú inak. Ceníme si „vnútorný okruh

¹ W. S. GILBERT: *The Gondoliers*, 1889.

² FRANTIŠEK: apošt. exhortácia *Evangelii Gaudium*, 47.

domova na vrchu“, ale zostupujeme a kráčame do Jeruzalema ako pocestní a bez domova. „Počúvajte ho“.

Takže najprv si Boh urobí svoj domov u nás. Slovo sa stalo telom v palestínskom Židovi prvého storočia, vychovanom vo zvykoch a tradíciách svojho ľudu. Slovo sa stáva telom v každej z našich kultúr. Na talianskych obrazoch Zvestovania vidíme krásne domy z mramoru s otvorenými oknami s výhľadom na olivovníky a záhrady s ružami a ľaliami. Holandskí a flámski maliari zobrazujú Máriu pri teplej peci, teplo odetú, aby sa chránila pred chladom. Nech je váš domov akýkoľvek, Boh doň prichádza, aby v ňom prebýval. Tridsať tichých rokov prebýval Boh v Nazarete: nevýznamnom zapadákov. Nataniel znechutene zvolal: „*Môže byť z Nazareta niečo dobré?!*“ (Jn 1, 46). Filip odpovedá: „*Pod' a uvidíš!*“.

Všetky naše domovy sú Nazaretom, kde prebýva Boh. Sv. Charles de Foucauld povedal: „Nazaret nech je vašim vzorom v celej svojej jednoduchosti a rozsahu... Nazaretský život sa dá žiť kdekoľvek. Žite ho tam, kde je to pre vášho blížneho najužitočnejšie“³. Nech sme kdekoľvek a nech sme urobili čokoľvek, Boh prichádza, aby zostal sa nami: „*Hľa, stojím pri dverách a klopem. Kto počúvne môj hlas a otvorí dvere, k tomu vojdem a budem s ním večerať a on so mnou*“ (Zjv 3, 20).

Preto si vážime miesta, kde sme sa stretli s Emanuelom, „Bohom s nami“. Milujeme liturgie, v ktorých sme zahliadli božskú krásu, kostoly nášho detstva, ľudové pobožnosti. Milujem veľké benediktínske opátstvo mojej školy, kde som prvýkrát pocítil otvorené dvere neba. Každý z nás má svoju vlastnú horu Tábor, na ktorej sme zazreli Pánovu slávu. Potrebujeme ich. Preto keď sa mení liturgia alebo rušia kostoly, ľudia prežívajú veľkú bolesť, akoby sa ničil ich domov v Cirkvi. Tak ako Peter, aj my tam chceme zostať.

Každá miestna cirkev je pre Boha domovom. Matka Božia sa zjavila v Anglicku vo veľkej stredovekej svätyni vo Walsinghame, v Lurdoch, Guadalupe v Mexiku, Čenstochovej v Poľsku, La Vangu vo Vietname a Donglu v Číne. Neexistuje žiadna konkurencia medzi mariánskymi zjaveniami. V Anglicku hovoríme: „Dobrá správa je, že Boh vás miluje. Zlá správa je, že miluje aj všetkých ostatných“. Svätý Augustín povedal: „Boh sa o všetkých stará tak, akoby sa staral len o jedného“⁴. V bazilike Notre Dame d'Afrique v Alžírsku je nápis: „*Modlite sa za nás a za moslimov*“ (*Priez pour nous et pour les Musulmans*).

Často je práve pre kňazov najt'ažšie prijať synodálnu cestu. My duchovní sa staráme o tieto miesta kultu a slávime liturgie. Kňazi potrebujú silný pocit identity, *esprit de corps*. Ale kým budeme v tejto Cirkvi, ktorá bude oslobodená od klerikalizmu? Ako môže duchovenstvo prijať identitu, ktorá nie je klerikálna? To je veľká výzva pre obnovenú Cirkev. Prijmime ju bez strachu: ide o nové bratské chápanie služobného kňazstva! Možno objavíme, že táto strata identity je vlastne neoddeliteľnou súčasťou našej kňazskej identity. Je to povolanie, ktoré nás ťahá poza všetky identity, pretože „ešte sa neukázalo, čím budeme“ (1 Jn 3, 2).

Boh má teraz svoj domov na miestach, ktorými svet opovrhne. Náš dominikánsky brat Frei Betto opisuje, ako Boh prišiel domov do brazílskeho väzenia. Niektorí dominikáni boli uväznení za svoj odpor voči diktatúre (1964 – 1985). Betto napísal: „Na Vianoce, na sviatok Božieho príchodu do domova, je radosť ohromujúca. Vianočný večer vo väzení... Teraz spieva celé väzenie, akoby len naša šťastná a slobodná pieseň mala zaznieť v celom svete. Ženy spievajú vo svojom oddelení a my tleskame... Všetci tu vedia, že sú Vianoce, že sa

³ Cathy WRIGHT LSJ: *St. Charles de Foucauld: His Life and Spirituality*, p. 111.

⁴ Porov. Sv. AUGUSTÍN: *Vyznania*, kn. 3.

niekto znovu narodil. A my svojou piesňou svedčíme, že aj my sme sa znovuzrodili, aby sme bojovali za svet bez slz, nenávisti a útlaku. Je to veru silné, vidieť tieto mladé tváre pritísnuté k mrežiam a ospevujúce svoju lásku. Nezabudnuteľné. Nie je to pohľad pre našich sudcov, prokurátora ani policajtov, ktorí nás zatkli. Pre nich by bola krása tejto noci neznesiteľná. Mučitelia sa boja dokonca aj slabého úsmevu.“

A tak sa nám naskytá pohľad na Pánovu krásu na našej vlastnej hore Tábor, kde si chceme, podobne ako Peter, postaviť svoje stany. Dobré, ale „počúvajte ho!“ Užime si tento okamih a potom zídme z vrchu a kráčajme do Jeruzalema. Musíme sa stať v istom zmysle bezdomovcami. „*Lišky majú svoje skrýše a nebeské vtáky hniezda, ale Syn človeka nemá kde hlavu skloniť*“ (Lk 9, 58). Kráčali do Jeruzalema, svätého mesta, kde prebýva Božie meno. Tam však Ježiš zomiera za hradbami za všetkých, ktorí žijú mimo jeho hradieb, podobne ako keď sa Boh zjavil svojmu ľudu v pustatine mimo tábora. James Alison napísal: „Boh je medzi nami ako vyvrhnutý“⁵. Preto aj Ježiš trpel za mestskou bránou, aby svojou krvou posvätil ľud. Poďme teda za ním mimo tábora a znášajme urážky, ktoré znášal on (porov. *Hebr 12, 12n.*).

Arcibiskup Carlos Aspiroz da Costa napísal dominikánskej rodine, keď bol jej magistrom: „Miesto ‚mimo tábora‘, medzi všetkými tými ktorí sú ‚iní‘ a ktorí sú odsunutí na toto miesto, je miestom, kde sa stretávame s Bohom. Putovanie si vyžaduje vyjsť mimo inštitúcie, mimo kultúrne podmienené vnímanie a presvedčenie, pretože práve ‚mimo tábora‘ sa stretávame s Bohom, ktorého nemožno ovládať. Práve ‚mimo tábora‘ sa stretávame s Druhým, ktorý je iný, a objavujeme, kto sme a čo máme robiť.“⁶ Práve vychádzaním von nachádzame domov, v ktorom „*už niet Žida ani Gréka, niet otroka ani slobodného, niet muža a ženy, lebo vy všetci ste jeden v Kristovi Ježišovi*“ (Gal 3,26).

V osemdesiatych rokoch minulého storočia, keď som uvažoval nad reakciou Cirkvi na AIDS, som navštívil londýnsku nemocnicu. Primár mi povedal, že je tam mladý muž, ktorý si žiada kňaza menom Timotej. Vďaka Božej prozreteľnosti sa mi ho podarilo pomazať krátko pred jeho smrťou. Žiadal, aby bol pochovaný vo Westminsterskej katedrále, centre katolicizmu v Anglicku. Bol obklopený obyčajnými ľuďmi, ktorí prichádzali na tú všednú omšu, a tiež ľuďmi s AIDS, zdravotnými sestrami, lekármi a homosexuálnymi priateľmi. Ten, ktorý bol na periférii pre svoju chorobu, svoju sexuálnu orientáciu a predovšetkým, pretože bol teraz mŕtvy, bol teraz v centre pozornosti. Bol obklopený tými, pre ktorých bol kostol domovom, aj tými, ktorí by za normálnych okolností do kostola nikdy nevstúpili.

Naše životy sa sýtia milovanými tradíciami a pobožnosťami. Ak sa tieto stratia, smútime. Musíme však pamätať aj na všetkých tých, ktorí sa v Cirkvi ešte necítia doma: na ženy, ktoré sa cítia byť neuznané pod patriarchátom starých bielych mužov, ako som ja! Na ľudí, ktorí majú pocit, že Cirkev je príliš západná, príliš latinská, príliš koloniálna. Musíme sa vydať na cestu k Cirkvi, v ktorej už nebudú na okraji, ale uprostred.

Keď sa Thomas Merton stal katolíkom, objavil toto: „Boh, ten stred, ktorý je všade a ktorého obvod nie je nikde, ma nachádza“. Obnova Cirkvi je ako pečenie chleba. Človek spája okraje cesta do stredu a stred rozprestiera na okraje, pričom sa celý naplní kyslíkom. Bochník sa vytvára tak, že sa prekonáva rozdiel medzi okrajmi a stredom, a vytvorí sa Boží bochník, ktorého stred je všade a ktorého obvod nie je nikde, a ktorý nás nachádza.

⁵ James ALISON: *Knowing Jesus*, p.71.

⁶ Carlos Aspiroz DA COSTA: *Letter to the Order on Itinerancy*.

Ešte pár slov na záver. Počas príprav na túto synodu sa stále opakovala otázka: „Ale ako môžeme byť v Cirkvi doma, keď je tu ten hrozný škandál sexuálneho zneužívania?“ Pre mnohých to bola posledná kvapka. Zbalili si kufre a odišli. Túto otázku som položil na stretnutí riaditeľov katolíckych škôl v Austrálii, kde bola Cirkev týmto škandalom strašne znetvorená. Ako sa im podarilo zostať? Ako mohli byť stále „doma“ v Cirkvi?

Jeden z nich citoval Carla Carretta (1910 – 1988), malého brata Charlesa de Foucauld. To, čo Carretto povedal, vystihuje dvojznačnosť Cirkvi, môjho domova, hoci ešte nie môjho definitívneho domova, zjavujúceho a skrývajúceho Boha.

„Ako veľmi ťa musím kritizovať, moja Cirkev, a predsa ťa milujem! Kvôli tebe som trpel viac ako ktokoľvek iný, a predsa ti vdáčim za viac ako komukoľvek inému. Najradšej by som ťa videl zničenú, a predsa potrebujem tvoju prítomnosť. Dala si mi veľa pohoršenia, a predsa si mi len ty umožnila pochopiť tvoju svätosť... Nespočetnekrát som mal chuť zabuchnúť ti dvere svojej duše pred nosom – a predsa som sa každú noc modlil, aby som mohol zomrieť v tvojom bezpečnom náručí! Nie, nemôžem sa od teba oslobodiť, lebo som s tebou jedno, aj keď nie úplne ty. Kam by som potom išiel? Vybudovať inú cirkev? Ale nemohol by som ju vybudovať bez tých istých chýb, lebo sú to moje chyby.“

Na konci Matúšovho evanjelia Ježiš hovorí: „A hľa, ja som s vami po všetky dni až do skončenia sveta“. Ak Pán zostáva, ako by sme mohli odísť? Boh sa udomácnil u nás navždy, i keď sme poznačení všetkými našimi škandalóznymi obmedzeniami. Boh zostáva v našej Cirkvi aj napriek všetkej korupcii a zneužívaniu. Preto musíme zostať. Ale Boh je s nami, aby nás vyviedol do širších otvorených priestorov svojho kráľovstva. Potrebujeme Cirkev, náš súčasný domov, so všetkými jeho slabosťami, ale potrebujeme aj dýchať Duchom naplnený kyslík nášho budúceho domova bez hraníc.